

capaciteiten. Er is een tijd geweest, waarin een bul van een examen alles deed. Die tijd gaat allengs voorbij. Men heeft in verschillende zakenkringen leeren begrepen, dat het in werkelijkheid niet aangaat om een examenoordeel voor het praktische leven zoo maar aan te nemen. Maar op andere gebieden is deze geest nog lang niet overwonnen. De waardeering van het leven naar uiterlijke verschijnselen is nog maar al te veel in trek.

En nu heeft zelfs van deze laatste waarheid de moderne cultuur wéér een stelling gemaakt, die haar uitnemend in het geveel komt. Een stelling, die zij uitwerkt op religieus terrein. Immers op dat terrein heet het dan, dat het „op uiterlijke dingen niet aankomt“, dat het „hem niet zit“ in dit doen en in dat doen. Merkwaardig is, hoe hier dan de „finjevoeligheid“ optreedt als correctrice van het leven, maar dan enkel met de bedoeling om gezag op te eischen voor een levensinzicht, dat inderdaad dan ook niets uiterlijks heeft om eigen bestaan te bewijzen.

En zoo komen we vanzelf aan de vraag naar de houding van den modernen tijd tegenover de religieuze vraagstelling. Want immers juist bij die religieuze vraagstelling aanvaardt men de gedachte, dat het op uiterlijkheden niet aankomt.

\*\*\*

Inzake van religie begint onze moderne tijd hoe langer hoe meer de structuur van elke oude cultuur aan te nemen. We onderscheiden achtereenvolgens tusschen de verschillende wijzen waarop de religie wordt gedetermineerd.

In de eerste plaats hebben we dan de ethischeering van de religie. De religie gaat op in de zedeleer. Nu eens in de scholastieke uiteenzetting van de feiten, en in een casuïstiek, dan in een „zelf-voldaan“ moralisme. Dit is niet enkel een verschijnsel van de oude cultuur. Wel heeft het daar een eigen nuance.

Bij de jongere cultuur op het platteland groeit uit dit verschijnsel de Farizeërs houding van den enkeling. Bij de oudere cultuur in de stad wordt het moralisme met veel gratie de leverancier van een theorie, waarbij men ongestraft onzedelijk leven kan.

In de tweede plaats vinden we de aesthetischeering van de religie. Hierbij wordt de religie geheel gesubjectieerd en gaat zij op in emotie, en worden de grenzen tusschen wat schoon, goed en godsdienstig is, geheel uitgewischt. In het algemeen kunnen hierheen twee wegen leiden. De eerste gaat over de neutralisatie van het gods-begrip naar de subjectieve emotie, en de tweede loopt over het subjectieve inzicht naar de subjectieve emotie. Zoo wordt religie alleen maar de naam voor het meest diepe emotionele. Jonge menschen komen gemakkelijk onder den invloed van deze gedachte; temeer waar daardoor gediend wordt de praktische instelling, dat iets leeren omtrent religie, in casu catechetisch onderwijs, niet veel zin heeft.

Ten derde valt ons op de socialisatie van de religie. De religie wordt in de moderne cultuur gemakkelijk enkel op het sociale betrokken. Dit komt doordat enerzijds de mensch krachtens zijn aanleg intuïtief beleeft de relatie tusschen het religieuze en het zedelijke. Nu is het zedelijke veel meer concreet dan het religieuze. Tot op zekere hoogte kan zelfs gezegd, dat het religieuze zich concretiseert in het ethische. Dit is de gedachte van de Heilige Schrift: „aan de vrucht wordt de boom gekend“, en het is de doorgaande opvatting van de samenleving.

Nu zoekt echter anderzijds het zedelijke een adres. In een tijd, waarin men met al zijn beschouwingen sociaal is georiënteerd, zal uit den aard der zaak de sociale ethiek de meeste aandacht hebben. Alleen maar, dan is het niet meer juist in deze religie te spreken van sociale ethiek, maar moet het zijn sociale moraal. Sociale ethiek wordt gedragen door een „einhettich“ principe; sociale moraal doet het daar zonder af. Deze sociale moraal wordt dan verder praktisch afgemeten naar het praktische nut.

Alleen wat praktisch nut heeft wordt erkend. Zoo wordt een praktisch georiënteerd sociaal ideaal het culminatiepunt van datgene, wat als religieus leven in den mensch aanwezig is. Wanneer men op dit standpunt nog van een kerk spreekt, dan doet men het alleen over de „sociale instelling“, die kerk heet.

Ten slotte hebben we de oeconomiseering van de religie. Deze is een van de eigenaardige vruchten van de oude cultuur, die tegelijkertijd een brug slaat naar een nieuwen vorm van cultuur en naar een nieuwe opleving van het religieuze.

Immers het kan niet worden ontkend, dat de tegenwoordige zending steun ondervindt uit de kringen van hen, die persoonlijk het religieuze niet op prijs stellen, die ook feitelijk op al de genoemde terreinen zich afzijdig houden.

De houding van deze oeconomiseering is niet enkel aanwezig in een omgeving waar bruggen geslagen moeten worden tusschen stervend en opwakend christendom, maar ook uiteraard in onze eigen omgeving. (Denk aan hetgeen in sommige kringen in 1918 plaats had, toen men de religie

een goed middel vond ter bescherming van zijn bezit.)

Wel ligt in al deze onderscheiden eenzijdigheden een kern van waarheid. Immers de harmonisch ontwikkelde religie heeft op zichzelf een tendenz in alle richtingen, die hier als eenzijdige en van hun bron losgemaakte stroomen voorkomen.

J. W.

#### Het rapport over den uitbouw der Belijdenis.

##### IX.

##### EERSTE DEEL.

##### IV.

b. Nu is ons in het besluit der Synode van Groningen tevens opgedragen, „aan te geven (zoo mogelijk ook door een proeve) op welke wijze dit zou kunnen geschieden“.

Hier komt de vraag aan de orde, hoe zulk een nieuw belijdenisschrift zou zijn in te richten. Op deze vraag wordt niet door alle ondergeteekenden hetzelfde antwoord gegeven.

Dr. W. A. van Es zag er het liefst den vorm der Dordtsche Leerregeels voor gekozen. Een eenigszins uitvoerige uiteenzetting van het Gereformeerde Schriftgeleef, gevolgd in elk artikel door een beredeneerde verwerping der dwalingen, zou naar zijn meening het meest aan de behoefte voldoen.

De overige ondergeteekenden zijn echter van oordeel, dat voor een nieuwe belijdenis omtrent de Heilige Schrift deze vorm niet genomen kan worden. De vele en velerlei dwalingen in de beschouwing der Heilige Schrift op toch eenigermate beknopte wijze duidelijk en objectief weer te geven zou reeds vrijwel ondoenlijk zijn. En wanneer dan deze dwalingen nog weerlegd moesten worden, zou het belijdenisschrift ontzaglijk uitdijen en zou de kerk zich ook moeilijk buiten het gebied der wetenschap kunnen houden. Er bestaat tusschen de hedendaagsche dwalingen inzake de Schrift en de Remonstrantsche dwalingen een te groot onderscheid, dan dat de eerste op dezelfde wijze als de laatste in een symbool behandeld zouden kunnen worden. Zij bestrijken daarvoor een veel te groot gebied, bevatten te veel onderlinge verschillen, staan te nauw met de wetenschap in verband. Ook gelooven de andere ondergeteekenden, dat een belijdenisschrift, hoe groot het is, des te minder bij de gemeente bekend zal worden.

Zij geven de voorkeur aan den beknopten vorm der Nederlandsche Geloofsbelijdenis.

In dezen vorm zijn dan ook gehouden het achtal artikelen, dat wij U overeenkomstig den wensch der Synode naar een proeve, aanbieden. Wij geven in deze artikelen een concept eener nieuwe belijdenis. En wij meenen ook te mogen zeggen, dat er niets in opgenomen is, dat buiten het geloof der kerk ligt en door haar niet als de waarheid, die zij erkent en in het geloof heeft aangenomen, kan uitgesproken worden.

Ondanks zijn voorkeur voor een breederen vorm gaat Dr. van Es met de aanbieding van dit ontwerp mede. Maar wanneer hij dat doet, wenscht hij er den nadruk op te leggen, dat hij het beschouwt als een proeve en niet meer dan een proeve. Hij zegt niet: zoo zou het moeten, op deze wijze zou in de bestaande behoefte voorzien worden, deze vorm zou de beste zijn; maar enkel: op een dergelijke wijze zou het kunnen.

De overige ondergeteekenden, al bedoelen zij met deze artikelen aan te geven, op welke wijze naar hun oordeel de belijdenis der kerk zou moeten worden uitgebreid, zijn ook geen oogenblik van gedachte, dat dit concept niet vatbaar zou zijn voor verbetering en aanvulling. Zij wamen ook niet, dat de kerk met het vaststellen dezer artikelen klaar zijn zou; zij gelooven, dat in de toekomst ook inzake de Heilige Schrift verder belijden noodig zal blijken en dat ook op andere punten de kerk haar belijdenis zal moeten uitbouwen.

Zij bieden U deze artikelen aan als het begin van een nieuw belijdenisschrift.

##### III.

##### De correspondentie met de buitenlandse kerken.

Aan het slot van dit eerste deel willen wij U nog mededeeling doen van de door ons met de buitenlandse kerken gevoerde correspondentie.

De Synode van Groningen machtigde ons om, speciaal zoover het 'tvraagstuk van de uitbreiding der belijdenisschriften betreft, overleg te plegen met buitenlandse kerken, die op denzelfden grondslag staan. Wij hebben het gevoelen gevraagd van de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika, van de Nederduitsch-Gereformeerde kerken in de Kaap-provincie, den Oranje-Vrijstaat, Transvaal en Natal, van de Gereformeerde kerk in Amerika en van de Christelijke Gereformeerde kerk in Noord-Amerika, van de United Original Secession church en de Free church of Scotland.

Aan deze kerken hebben wij (behalve aan de Gereformeerde kerk van Zuid-Afrika, wier gevoelen telegrafisch gevraagd is, met verwijzing naar art. 224 der acta van Groningen) een drietal vragen voorgelegd; n.l. of zij een nadere formulering der

Gereformeerde leer aangaande de Heilige Schrift noodig of wenschelijk achten; zoo ja, op welke wijze zij dan oordeelden, dat aan deze behoefte aan nadere formulering zou moeten worden voldaan; en welke punten zij in zulk een nadere formulering zouden willen zien opgenomen. Ter verduidelijking van de bedoeling ging in ons schrijven aan deze vragen vooral een mededeeling van de opdracht, ons door de Synode van Groningen gegeven.

Van al deze kerken is eenig antwoord ontvangen, behalve van de Gereformeerde kerk in Amerika. Het antwoord, dat van de Gereformeerde kerk van Zuid-Afrika kwam, bestond in een verzoek aan onze commissie om ons rapport haar toe te zenden. „Dan kan onze e.k. sinode het behandelen en u zal dan haar antwoord toegezonden worden“.

Door de Algemeene Synodale commissie van de Ned. Geref. kerk in den Oranje-Vrijstaat werd geantwoord, dat bij de laatstgehouden Synodale vergadering een beschrijvingspunt over de onderhavige zaak had gediend; dat het besluit der Synode was geweest: „die gemoeidere is tans niet so kalm, dat hier die zaak rustig kan bespreken worden nie, vandaar dat die vergadering die zaak vooralsnog laat berus“; en dat de Alg. Synodale commissie meende zich aan dit besluit te moeten houden.

Door de Synodale commissie der Ned. Geref. kerk in Transvaal werd het volgende antwoord gezonden: „1e. dat de Synode van de Ned. Herv. of Geref. kerk van Zuid-Afrika in haar vergadering van Mei 1928 reeds besloten heeft, om bij den Federalen Raad van de Ned. Geref. kerken van Zuid-Afrika een voorstel in te dienen voor de aanstelling van een tusschenkerkelijke commissie, om op de wenschelijkheid van een nadere formulering van onze Belijdenisschriften op enkele punten in te gaan; 2e. dat de kerk niet bereid is, om een wijze van formulering aan te geven, voordat de samenspreking bij de aanstaande zitting van den Federalen Raad, die in Maart 1929 gehouden zal worden, geschiedt, en ook niet om nu reeds aan te duiden op welke punten de toelichting noodig is; en 3e. dat wij hopen om later andermaal verder op uw schrijven te antwoorden“. — Er is echter later geen antwoord door ons ontvangen.

Namens de Synode van de Ned. Geref. kerk in Natal is geantwoord, dat zij de vragen heeft behandeld en met algemeene stemmen besloten heeft, „dat wij bij onze belijdenisschriften blijven en geen uitbreiding of verandering wenschen“.

Van den scriba der Synode van de Ned. Geref. kerk in de Kaapprovincie kwam op een herhaald schrijven bericht, d.d. 23 Sept. '29, dat onze eerste brief om een of andere oorzaak niet voor de Synode geweest was, maar dat onze vragen, zoodra de Synodale commissie vergaderde, de volle aandacht van deze zouden hebben.

Uit de Chr. Geref. kerk in Noord-Amerika ontvingen wij een antwoord van de commissie inzake den uitbouw der belijdenis. Deze commissie schrijft:

„Inplaats van zelf op deze vragen rechtstreeks een antwoord te geven, besloot de Synode, uw brief, samen met een schrijven, reeds vóór twee jaren ontvangen van de Gereformeerde kerk in Zuid-Afrika, te leggen in handen van de Commissie, die de volgende Synode inzake den uitbouw der belijdenis met advies zal dienen. Het spreekt wel vanzelf, dat ook deze Commissie geen antwoord kan geven op uwe vragen, die immers aan de Synode gericht zijn. Maar wel deelt ze ten volle de belangstelling, die de Synode deed blijken in uw arbeid. Ze gevoelt dan ook groote behoefte om met u in correspondentie te treden; en wel allereerst om bij u te informeren, welke voorstellen door u gemaakt zijn in de uitvoering uwer opdracht, en wat uwe gedachten en plannen in dezen zijn... Daar de opdracht onzer Commissie zich niet bepaalt tot het punt van de leer aangaande de Heilige Schrift, maar zeer algemeen gehouden is, stellen we belang in alle bredere discussie en studie, ten uwent aan de kwestie van uitbouw der belijdenis besteed. Gaarne zouden wij van zulken voorarbeid zooveel mogelijk profiteeren.“

De Synode van de United Original Secession church antwoordde, dat zij het wel natuurlijk, zoo niet onvermijdelijk acht, dat in dezen tijd de vraag opkomt, of een nieuwe formulering van het dogma der Heilige Schrift wenschelijk en noodzakelijk is; maar dat zij niet weet, hoe dit dogma in onze symbolen is geformuleerd en het haar dus niet mogelijk is, op onze vragen te antwoorden. Zij verwijst dan verder naar wat in het eerste hoofdstuk van haar belijdenis, de Westminster'sche Confessie, over de Heilige Schrift gezegd wordt.

Ook het antwoord van de Free church of Scotland spreekt over de Confessie van Westminster en zegt, dat de formulering van de leer omtrent de Heilige Schrift in deze belijdenis door de Free church voldoende wordt geacht. Indien er een betere kwam, zou zij die natuurlijk met blijdschap begroeten, maar zij gevoelt, dat zij op 't oogenblik zulk een betere formulering niet kan voortbrengen, zelfs dit niet beproeven kan.

\*\*\*

Als wij deze antwoorden overzien, kunnen wij de Schotsche kerken, daar deze niet onze belijdenissen hebben, buiten beschouwing laten. Van de kerken in Zuid-Afrika en in Noord-Amerika heeft alleen de Ned. Geref. kerk in Natal onze vraag, of een nadere formulering van het dogma der Heilige Schrift noodig of wenschelijk geacht wordt, onkenkend beantwoord. En al hebben wij, hetgeen wij betreuren, van de andere kerken geen antwoord op de door ons gestelde vragen ontvangen, zooveel blijkt uit de ingekomen brieven toch wel, dat en in Zuid-Afrika en in Noord-Amerika de vraag is opgekomen, of het niet noodig is, enkele punten der belijdenis, waaronder dat der Heilige Schrift, nader te formuleeren.

Er is belangstelling voor deze zaak.

Niet alleen is ons namens de Gereformeerde kerk van Zuid-Afrika bericht, dat ze ons rapport gaarne wilde ontvangen om het op haar Synode te behandelen, maar ook heeft reeds de Synode dezer kerk, die in 1924 te Rustenburg, Transvaal werd gehouden, een commissie benoemd om de zaak van den uitbouw der belijdenis in studie te nemen. En in een brief, door deze commissie aan de Synode der Chr. Geref. kerk in Noord-Amerika van 1926 gericht, wordt onder de punten, die voor den uitbouw in aanmerking komen, allereerst genoemd: het gezag der Heilige Schrift tegenover de moderne kritiek.

De Christelijke Gereformeerde kerk in Noord-Amerika heeft in 1928 ook een commissie inzake uitbouw der belijdenis benoemd en de door ons gestelde vragen in haar handen gelegd. Het rapport dezer commissie aan de Synode der Chr. Geref. kerk, die in Juni dezes jaars te Grand Rapids, Mich., vergaderen zal, is reeds gepubliceerd.

De commissie adviseert daarin, op de eerste onzer drie vragen te antwoorden: „dat de Synode een nadere formulering van de Gereformeerde leer aangaande de Heilige Schrift wenschelijk, zoo niet noodig, acht“. Zij voert voor dit advies de volgende drie gronden aan: „1. Onderscheiden dwalingen van onzen tijd tasten het stuk der Heilige Schrift, hetzij door aanval of door negatie, in zijn hartader aan. Dit is een feit van zulke algemeene bekendheid, dat het aanvoeren van bewijs of voorbeelden in dezen overbodig mag worden geacht. 2. Gedeeltelijk door den invloed van deze dwalingen, maar ook vooral in aansluiting aan het theologisch denken van den nieuwen tijd, heeft de verdere ontwikkeling van de Gereformeerde Theologie in Gods voorzienigheid langzamerhand meer licht doen vallen op elementen, die wel in dit aloude leerstuk lagen opgesloten, doch die niet in de Belijdenis uitgewerkt zijn, daar deze zich uit den aard der zaak aansluit aan de dwalingen van den tijd van haar ontstaan. Dit betreft onder meer zulke punten, als het organisch karakter der inspiratie, de verhouding van den menschelijken en den goddelijken factor bij het teboekstellen der Heilige Schrift, en de relatie van de goddelijke autoriteit der Heilige Schrift tot haar inhoud. (In verband met dit laatste punt zou het overweging verdienen, dat belijdenisuitspraken vastgesteld werden als de volgende: namelijk, dat de heilsfeiten tot het wezen der openbaring behooren, en dat de goddelijke autoriteit niet alleen betrekking heeft op de ethisch-religieuze elementen der Heilige Schrift, maar op de gansche Schrift). 3. Alhoewel dankbaar erkend mag worden, dat de Belgische Confessie, door zes artikelen aan de behandeling van het stuk der Heilige Schrift te wijden, de fundamentele betekenis van dit leerstuk op den voorgrond stelt, toch heeft geen van onze drie Formulieren van Eenigheid op het stuk der Heilige Schrift punten zooals onder 2 genoemd uitgewerkt. Gelijk nu de vaders het leerstuk aangaande de Heilige Schrift gehandhaafd en ontwikkeld hebben

tegenover de dwalingen van hun tijd, zoo zien wij ons de taak aangewezen, om met het meerder licht tegenover de nieuwere dwalingen dit leerstuk verder toe te passen en breeder uit te werken.“

Omtrent onze tweede vraag, die naar de wijze, waarop aan de behoefte aan nadere formulering zou moeten worden voldaan, wordt in dit rapport gezegd: „Het is het gevoelen uwer Commissie, dat over de problemen, die samenhangen met deze vraag, beter te oordeelen zal zijn, nadat de studie van een mogelijken uitbouw der Confessie eenigszins verder zal zijn voortgeschreden. Hierbij moet ook bedacht, dat vooreerst de mogelijkheid nog open blijft, dat de uitbouw der Confessie zich niet zal beperken tot het leerstuk der Heilige Schrift alleen. Daarom adviseert uwe Commissie, dat de Synode uitspreke, dat zij voorts nog niet gereed is, een definitief antwoord op deze vraag te geven.“

En omtrent onze derde vraag, welke punten in een nadere formulering zouden moeten opgenomen worden, zegt de commissie: „Naar alle waarschijnlijkheid zal ook hier de arbeid zelf van den uitbouw eerst volle helderheid schenken. Voor een voorloopig antwoord zou uwe Commissie haar advies willen ontleenen aan wat boven gezegd is. Daar werden de volgende punten aangegeven: 1. het organisch karakter der inspiratie, 2. de verhouding van den menschelijken en den goddelijken factor bij het teboekstellen der Heilige Schrift, en 3. de relatie van de goddelijke autoriteit der Heilige Schrift tot haar inhoud, onder anderen, dat de heilsfeiten tot het wezen der openbaring behooren en dat de goddelijke autoriteit niet alleen betrekking heeft op de ethisch-religieuze elementen der Heilige Schrift, maar op de gansche Schrift.“

Zonder vrees voor tegenspraak mogen wij wel zeggen, dat de vraag, of het dogma aangaande de Heilige Schrift niet nader geformuleerd behoort te worden, ook buiten ons vaderland, zoowel in Noord-Amerika als in Zuid-Afrika, aan de orde is.

Tot een bepaalden uitbouw is echter op dit oogenblik nog nergens besloten.

Naar ons gevoelen ligt hier een ernstige aanwijzing in voor de Gereformeerde kerken in Nederland om hiertoe het initiatief te nemen.

HEPP.

## LITERATUUR EN KUNST

Albrecht Rodenbach.

23 Juni 1880 — 23 Juni 1930.

„Hoordet gij den machtigen wind van Vlaanderen, en dacht ge niet dat er een reuze zong?“ „Ons Leven.“

I.

Het is ten eenenmale onmogelijk, de betekenis van het optreden van Guido Gezelle, Hugo Verriest, Albrecht Rodenbach en andere Vlaamsche dichters en strijders te verstaan, wanneer men niet begint met aandacht te schenken aan de machtige tegenstelling tusschen Vlaanderen verleden en heden.

Die tegenstelling pijnigt, martelt ieder Vlaamsch hart, dat tot bewustzijn komt: hoe is het mogelijk, hoe mogelijk, dat het prachtige, grootsche Vlaanderen der late Middeleeuwen is vervallen, tot niet gebracht!

En gelijk een Potgieter ten onzent de slappe handen wilde sterken en aan de struikelende knieën vastheid geven, door telkens weer te herinneren aan de grootheid, heldenmoed, durf en adel van ons volk in zijn Gouden eeuw, zoo werden en

heeft geleid. Het is niet als volk zonder cultuur, maar als een soort cultuurdrager en cultuurmidde-laar van het ééne cultuurland naar het andere getrokken. Daarbij komt als tweede feit, dat het Joodsche volk het sterkst den invloed heeft ondergaan van de talen der vreemde volken, onder welke het heeft geleefd. In de ontwikkeling van de Hebreeuwsche taal kan men zelfs de route van zijn omzwervingen gedurende de 2500 jaar nagaan. Die taal bevat Arameesche, Assyrisch-Babylonische, Perzische, Grieksche, Latijnsche, Arabische elementen en zelfs elementen uit de moderne talen. En altijd zijn het de talen der meest beschaafde volken, die den grootsten invloed op de taal der Joden hebben uitgeoefend.

Nu is het opvallende, ja verbazingwekkende, de scheppende kracht van het Hebreeuwsche taalgenie. Het heeft die elementen zoo aan zijn eigen taal aangepast en in zijn eigen taal opgenomen en ermee vermolt, dat de vreemde oorsprong van dergelijke nieuwe taalschatten pas met de grootste moeite te ontdekken is.

Van deze feiten uitgaande, zeide Yahuda: „wanneer de berichten van den Bijbel over de omzwervingen der Hebreërs sederlieden den aanvang van hun geschiedenis met de uit Zuid-Babylonië over Syrië naar Kanaän trekkende patriarchen tot aan de verovering van Kanaän na den uittocht uit Egypte waar zijn en het voortis juist is, dat de Pentateuch omstreeks den tijd vóór de verovering

worden ook de Vlaamsche romantiekers niet moede, hun volk zijn vergane glorie in herinnering te brengen: Er was een tijd....

Albrecht Rodenbach, wiens vijftigste sterfdag wij thans in eerbiedige hulde herdenken, heeft zijn smart om de schrille tegenstelling tusschen het Vlaamsche eertijds en nu uitgezongen in zijn vers

Ter Venster.

Een gilde tiegt voorbij met vane en slaande trom. Ik mijne en ben ontroerd. — Waarom ontroerd? — [Waarom?]

O wie voor Vlaanderen heeft geleden en gestreden ontroert het minste dat herinnert aan 't Verleden waarvan hij droomt; terstond werkt 't rusteloos gedacht begeesterd, en herschept hem met zijn tooverkracht de grootsche beeldenrij van ons geschiedenis; en dan — O tegenstelt O vergelijkenisse!

O Hedent o Verleent Wen toen in vreugd of nood de brandklok op den burg de gilden samenloot, de steel wierd rep en roer; op elken dorpel kwamen de mannen in 't geweer en trokken op te samen, uit elken Pand verscheen een vane, van alom klonk naderend weldra klaren en keteltrom, en 't vaandel in den wind en zonnen in de schilden, kwam scharen op de markt het prachtig heil der gilden. O daar was 't schoon, Daar stond in volle pracht en [kracht]

het vlaamsch Gemeenebest, dat eigen vrij Gedacht, die Kunst, die Nijverheid die Oost en West verheugden, die stille taale Kracht die koningen verwon, die door de strate tiegt, zeg, weet gij dat? En triede er niets in d'heren wen zoo even uwe vaan uit 't gildhof kwam terwijl de trommel ging aan 't slaan Kent gij den hand die u verbindt met achttien eeuwen? Kent gij uwe edelheid? O mocht ik het u schreeuwen, en, werd ik er ook ja tot ketter voor gedoemd? u roepen: „Houd u fier, omdat gij gilde noemt!“ Helaas! waar dote ik weer? Wat zou het immers baten? Nog stappen gilden ja al trommelen door de straten: maar uit de zielen werd het groot gedacht gevaagd; en, bleef die vane en trom, die heugnis die mij plaagt de gilde, dat is dood; helaas, niet slechts de gilde! maar — bitter ontgoocheling voor wie den schijn

[doorpeilde! — de gilden zijn voorbij — en Vlaanderen heel en gansch. Mijne oog viel op de vaan, en 't opschrift was in 't Fransch.

Ach, de Vlaamsche dichters kennen hun vaderlandsche geschiedenis maar al te wel. Zij weten, hoe alles in zijn werk gegaan is, hoe Zuid-Nederland het hart was en bleef der Spaansche macht, toen het Noorden zich vrijvocht en een glorievolle toekomst tegemoet ging, hoe Vlaanderen van de eene verwaarloozing in de andere verviel, hoe tenslotte Vlaanderen in het nieuwe koninkrijk, dat door Hugo Verriest werd aangeduid als „het wangedrocht België“, werd vernederd, lamgeslagen, gedegradeerd tot niet-volk.

De eerste daad van het Voorloopig Belgisch Be-wind daags na zijn instelling (5 October 1830) was profetie geweest: het staatsblad verscheen, uitsluitend in het Fransch. Tien dagen later werd de Vlaamsche Kamer, die bij het beroepshof te Luik over de vonnissen uit Limburg uitspraak deed, afgeschaft. Twee besluiten, een van 16 en een ander van 27 October 1830 schreven het uitsluitend gebruik van het Fransch voor in het leger en voor het burgerlijk bestuur, het Fransch zijnde „la langue la plus répandue en Belgique“. Hetzelfde Voorloopig Bewind streek 16 November 1830 over de Vlaamsche tale, wonder-zoet, het dood-vonniss. Artikel 1 van dit decreet, dat de heele negentiende eeuw door kracht van wet heeft gehad, luidde: „Het officiële bulletin der wetten en regeringsakten zal worden uitgegeven in 't Fransch“. Een decreet, uitgevaardigd door een lichaam, dat geen wetgevende macht bezat, vier dagen, nadat het zijn gezag reeds had overgedragen aan het Congres! Wat deed het er toe! Het ging immers om „de uit-

1) — omdat gij gilde heet.

van Kanaän ontstaan is, dan moeten in de taal van den Pentateuch sterke sporen gevonden worden van de talen van die volken, onder welke de Hebreërs rondgetrokken zijn gedurende dien tijd. Dus bovenal sporen van het Assyrisch-Babylonisch en Egyptisch, daar deze toen de rijkste en meest ontwikkelde talen waren aan beide zijden van Kanaän.“

De titel van Yahuda's boek („De taal van den Pentateuch in haar verhouding tot het Egyptisch“) zegt al, dat hij zich met laatsgenoemde zal bezighouden.

Volgens den Bijbel is Israël in Egypte geweest. Toen het daar kwam, was het nog een tamelijk primitief volk. Het sprak toen een Kananeesch dialect, dat het tijdens zijn verblijf in Kanaän zich had eigen gemaakt. Maar de taal van den Pentateuch is niet meer primitief, doch staat veel hoger. Wanneer nu bewezen kan worden, dat de uitdrukkingen, die een hooger cultuurniveau weerspiegelen, Egyptischen invloed verraden, dan zou het duidelijk zijn, dat de taal van den Pentateuch zich gevormd had in den tijd, dat Israël in Egypte was. Natuurlijk gaat het niet om toevallige overeenkomsten, maar om een algemeen verschijnsel, dat op elk gebied, waarover de Pentateuch handelt, valt te constateeren.

1) A. S. Yahuda, Die Sprache des Pentateuch in ihren Beziehungen zum Aegyptischen (Erstes Buch, Berlin und Leipzig Walter de Gruyter & Co 1929).

## POPULAIR-WETEN - SCHADDELUKE SCHETSEN

Het boek van Yahuda. 1)

III.

In onze vorige artikelen hebben we getracht, den tegenwoordigen stand van het Pentateuchvraagstuk te schetsen. Nu wordt het tijd, Yahuda zelf het woord te geven.

\*\*\*

In zijn inleiding merkt hij op, dat de Bijbelsche problemen niet op grond van de archaeologische methode (dus door middel van de opgravingen) noch op grond van de litterair-historische methode (zie h.v. onze vorige artikelen over het Wellhausenianisme en het standpunt van Gunkel e.a.) kunnen worden opgelost. Neen, er is maar één onbedriegelijke bodem, waarop men zich moet stellen en deze is: de grondslag der taalkundige vergelijking.

Twee feiten heeft Yahuda zich bij zijn Bijbelsche studiën voortdurend voor oogen gesteld.

Het eerste is dit, dat Israël gedurende de laatste 2500 jaar een voortdurend zwervend leven

roel-  
gelijk  
zette.  
Van  
scher-  
bij b-  
werd  
geer-  
mach-  
zichz-  
„V-  
gehee-  
karak-  
echt,  
vogel  
zelve  
dich-  
zelfs  
daar-  
kenn-  
gest

Die  
de ow-  
schen  
to ve-  
drift  
brech-  
met  
heeft  
geen  
heeft

Het  
tot vo-  
als le-  
krach-  
aange-  
in  
prof.  
in Ro-  
het n-  
hem  
te wij-  
stap  
Kor-  
bach's  
onles-  
Roese-  
aller  
hij gel-  
voorve-  
weinig  
en let  
literat-  
sticht-  
denden  
tijdsch-  
noen  
dichtv-  
tig ve-

Yal-  
orie.  
hierop  
weersp-  
keerde  
lijkt  
tateuch  
van de  
Het  
van Jo-  
Volgen  
dit sta-  
spiegel-  
den,  
in het

Het  
huda  
Als  
de Eg-  
41:40.  
tot Joz-  
uw be-  
dezen  
hand  
Statenv-  
spronk-  
volk k-  
Erg.